

Соціальний проект

**ROUND ROBINS ЯК ЗАСІБ АРТ-ТЕРАПІЇ
ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ДІТЕЙ-СИРИТ**

«Коло друзів»

Тема проекту: Round Robins як засіб арт-терапії та організації дозвілля дітей-сиріт

Творча назва: «Коло друзів»

Актуальність. У соціально-культурній ситуації, яка склалася в українському суспільстві, державна система освіти не повною мірою вирішує питання організації дозвілля сучасної молоді. Фахівці в галузі вивчення структури дозвілля дітей констатують, що телебачення, Інтернет, нова «віртуальна реальність», вийшовши на перше місце, витіснили живе спілкування, і стали вирішальними в проведенні дітьми вільного часу. Внаслідок цього труднощі в спілкуванні нині відчувають до 89% школярів. Особливої гостроти проблема організації повноцінного дозвілля набуває у спеціалізованих навчально-виховних закладах, в яких виховуються діти-сироти. Організація їх дозвілля ускладнюється низкою чинників, пов'язаних як зі специфікою перебування в ізольованому соціальному середовищі, так і з фінансово-матеріальними труднощами, зумовленими кризовим соціально-економічним станом суспільства. Водночас у державних документах (Закон «Про охорону дитинства», Національна програма «Діти України») наголошується на тому, що діти, які з тих чи інших причин перебувають у скрутних умовах існування, передусім сироти, потребують особливої уваги і турботи держави. Державна опіка щодо цих дітей має стати одним з пріоритетних напрямів соціальної політики.

Отже, одним із пріоритетних напрямів соціально-педагогічного супроводу дітей-сиріт є організація їх дозвілля, що має забезпечувати не тільки змістовне проведення вільного часу, але й сприяти їх соціальній адаптації та особистісній самореалізації.

Проблема. У Вінницькому комунальному притулку «Добро» тимчасово перебувають соціальні сироти віком від 3 до 17 років, соціально-педагогічний і психологічний супровід яких забезпечує практичний психолог і 3 вихователі. Незважаючи на те, що з дітьми проводиться навчально-виховна та корекційно-реабілітаційна робота, більшість із них, за даними наших досліджень, відчувають значні проблеми, пов'язані з депривацією базових потреб у спілкуванні, довірі,

підтримці. Вивчення структури їх інтересів у сфері дозвілля свідчить про прагнення більше приділяти часу хобі: займатися музикою, спортом, робити щось своїми руками. Але на це, як правило, бракує необхідних засобів і матеріальних ресурсів: «немає гачка для плетіння», «немає тканини», «немає ниток» тощо. Багато хто з дітей мріє з'їздити додому, поспілкуватися з рідними, допомогти матері, поспати, просто відпочити, «заробити грошей». Деяким дітям просто нудно, наприклад, дівчатка хотіли б «погуляти в центрі, добре одягненою і з кращою подругою». Більшість дітей скаржаться на відсутність друзів: «У мене взагалі немає друзів» – відповіли 81% респондентів. Серед останніх є такі, хто не має ніяких родичів, або має брата/сестру, що виховуються в іншій дитячій установі.

Загалом, результати спостережень свідчать, що діти-сироти, які перебувають в притулку «Добро», мають обмежені можливості для самореалізації в сфері дозвілля. У зв'язку з цим ми поставили собі за мету збагатити соціально-виховне середовище притулку, запропонувавши дітям нові форми проведення вільного часу, які б сприяли виявленню їх творчих здібностей, розвитку комунікативної компетентності та особистісного потенціалу. Однією з адекватних віковим особливостям дітей, окрім гри, є образотворча діяльність, яка лежить в основі арт-терапії – нового напрямку соціально-корекційної роботи, що активно розвивається як за кордоном, так і в нашій країні. Арт-технології все частіше починають використовуватися у процесі організації дозвілля дітей та молоді.

Одним з різновидів арт-технологій є техніка колажування, яка полягає в прикріпленні (приклеюванні) до якої-небудь основи різноманітних матеріалів, що відрізняються від неї за кольором і фактурою. Матеріалом для колажу можуть слугувати гляансові журнали, різноманітні зображення, природні матеріали, предмети, виготовлені або перетворені авторами виробу.

Колажування як арт-технологія має широку сферу застосування і дає змогу вирішувати велике коло завдань. Передусім колажування як і будь-яка творча діяльність стимулює позитивні емоційні переживання, завдяки чому сприяє розкриттю та розвитку потенційних можливостей особистості, її самореалізації.

Крім того, під час створення колажу не виникає напруги, пов'язаної з браком в учасників художніх здібностей. Ця техніка дозволяє кожному досягти успіху незалежно від його здібностей і талантів.

Значно розширити виховні та розвивальні можливості колажування може його інтеграція з іншими арт-технологіями. Прикладом може слугувати включення в колаж малюнків, особистих фотографій учасників, авторами яких вони є, або на яких вони зображені, а також використання колажу в інсталяції.

Мета проекту: організувати змістовне дозвілля дітей-сиріт Вінницького комунального притулку «Добро» за допомогою Round Robins як технології арт-терапії, сприяти їх творчій самореалізації та розвитку комунікативної компетентності.

Завдання проекту :

– визначити та проаналізувати соціально-педагогічні проблеми організації дозвілля дітей-сиріт Вінницького комунального притулку «Добро»;

– запровадити нову технологію організації дозвілля дітей-сиріт засобами Round Robins як технології арт-терапії;

– створити сприятливі соціально-педагогічні умови для змістовного дозвілля дітей-сиріт, їх соціальної адаптації, підвищення самооцінки та розвитку творчих здібностей.

Тривалість проекту: вересень 2011 – лютий 2012.

Віковий склад цільової аудиторії проекту: діти віком від 7 до 16 років – вихованці Вінницького комунального притулку «Добро».

Програма реалізації проекту.

Проект було реалізовано в три етапи:

1. Підготовчий.

1.1. Створення творчої групи для роботи над проектом.

1.2. Вивчення особливостей організації дозвілля дітей-сиріт у Вінницькому комунальному притулку «Добро».

1.3. Проведення у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського благодійної акції, спрямованої на збір коштів і матеріалів для

організації дозвілля дітей-сиріт.

1.4. Розробка методики застосування технології Round Robins у процесі організації дозвілля дітей-сиріт Вінницького комунального притулку «Добро».

1.5. Налагодження співпраці з учнями, класними керівниками та соціальним педагогом загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці, що брали участь у реалізації проекту.

2. Основний.

2.1. Ознайомлення дітей-сиріт Вінницького комунального притулку «Добро» і учнів загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці з арт-технологією Round Robins.

2.2. Впровадження арт-технології Round Robins в організацію дозвілля дітей-сиріт Вінницького комунального притулку «Добро».

3. Рефлексивний.

3.1. Аналіз та узагальнення результатів основного етапу.

3.2. Організація у Вінницькому комунальному притулку «Добро» і загальноосвітній школі №11 виставки спільних творчих робіт дітей-сиріт і школярів.

3.3. Проведення у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М.Коцюбинського круглого столу з проблем організації дозвілля дітей за участю виконавців проекту, педагогів комунального притулку «Добро» та загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці.

Впровадження арт-технології Round Robins в організацію дозвілля дітей-сиріт Вінницького комунального притулку «Добро» здійснювалося шляхом їх навчання техніки створення колажів. Особливістю цієї техніки є те, що створення колажів відбувається у груповій формі, що дозволяє включити учасників у спільну діяльність і простежити особливості їх соціальної взаємодії.

Заняття з дітьми відбувалися за такими кроками.

1 крок. Створення творчого настрою.

Початок заняття – це настрій на творчість. Завдання цього етапу – підготувати учасників до спонтанної художньої діяльності і внутрішньогрупової комунікації. Тут використовували ігри, рухові і танцювальні вправи, нескладні образотворчі

прийоми. Наприклад, різні варіанти техніки «карлючки» («карлючки Віннікотта», «каракулі тіла», «каляки»), техніка «закритих очей», «автографи», «естафета ліній».

2 крок. *Актуалізація візуальних, аудіальних, кінестетичних відчуттів.*

На цьому етапі використовувалися малюнки у поєднанні з елементами музичної і танцювальної терапії. Музика як терапевтичний засіб впливає на настрій дітей, покращує їх самопочуття, стимулює до діяльності, допомагає налаштуватися на взаємодію.

3 крок. *Індивідуальна творча робота.*

Цей етап передбачав індивідуальну творчість дітей – створення колажу. Колаж (від фр. *collar* – склеювати) – технічний прийом в образотворчому мистецтві, який ґрунтується на введенні у твір різних за фактурою та кольором предметів: шматків газет, афіш, шпалер, журналів тощо. У широкому сенсі колаж – включення за допомогою монтажу в твори літератури, театру, кіно, живопису, музики різностильових об'єктів або тем для посилення естетичного ефекту.

Учасникам пояснювалося, що їх роботи не будуть оцінюватися. Важливим є процес спонтанної творчості, емоційний стан творця, його внутрішній світ, пошук адекватних засобів самовираження. Використання техніки колажу допомагало подоланню невпевненості, ситуативної тривожності дітей, пов'язаної з відсутністю, на їх думку, художнього таланту.

4 крок. *Активізація вербальної і невербальної комунікації.*

Головним завданням цього етапу було створення умов для внутрішньогрупової комунікації. Кожному учаснику пропонувалося показати свою роботу і розповісти про ті думки, почуття, асоціації, які виникли у нього в процесі образотворчої діяльності. Ступінь відкритості і відвертості самопрезентації залежить від рівня довіри до групи, до педагога та від особистих особливостей дитини.

5 крок. *Коллективна робота в малих групах.*

У ході заняття учасники створювали індивідуальні колажі, доповнюючи роботи один одного (кожен учасник передавав свій розпочатий колаж сусіду, що сидів зліва від нього, потім, після доповнення знову передавав його далі по колу).

На відміну від аплікації колаж допускає використання об'ємних елементів у композиції, причому як цілих об'єктів, так і їх фрагментів. Діти працюють як художники, комбінують різноманітні художні техніки, поєднують аплікацію і колаж, щоб створити неповторний художній образ або картину. Робота над колажем зазвичай починалась з умовного «малювання ескізного нарису» на аркуші паперу. Потім, підбравши потрібні матеріали, діти приступали до втілення задуму. Композиція могла бути сюжетною (пейзаж, портрет, натюрморт), або ж побудованою на асоціаціях, що виражають настрій або ставлення до цієї чи іншої теми.

Діти створювали колажі за такою тематикою:

«Райдуга фантазій»

«Океан наших мрій»

«Кімната страху» (виведення страхів за допомогою «колаж-нарізів»)

«Неймовірна істота» (кожен учасник доповнює розпочате створення якоїсь істоти своїм елементом)

«Створимо планету» (або материк, або країну, або місто і т.п.)

«Я у світі» (відображення себе через призму: тваринного, рослинного та фантазійного світу)

«Я клею, а ти розповідаєш» (спільний колаж – створення казки за роботами учасників)

«Подарунок другу» (створення вітальної листівки)

6 крок. *Розширення кола учасників творчої взаємодії.*

На цьому етапі налагоджувалась взаємодія між дітьми-сиротами притулку та учнями загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці. Колажі, розпочаті дітьми притулку, завершували учні школи і навпаки. Це сприяло розширенню кола спілкування дітей, налагодженню дружніх стосунків, розвитку умінь соціальної взаємодії.

Після того, як колажі проходили повне коло, і діти притулку отримували свої роботи, доповнені школярами, ми допомагали їм усвідомити переваги різних стратегій соціальної взаємодії.

7 крок. Рефлексивний аналіз.

Заключний етап передбачав рефлексивний аналіз створених дітьми колажів. Елементи спонтанної «взаємотерапії» у вигляді доброзичливих висловлювань, позитивного програмування, підтримки створювали атмосферу емоційної теплоти, емпатії, турботи, дозволяли кожному учаснику пережити ситуацію успіху. Діти набували позитивного досвіду самоповаги та самоприйняття, у них зміцнювалося почуття власної гідності.

Під час обговорення кожній дитині надавалася можливість висловитися. При цьому діти відповідають на питання: «Як можна назвати цю картину? Чому вони доповнили колаж саме цим елементом? Як на погляд дитини відбувалася взаємодія в групі?».

Учасники наочно бачили характер міжособистісних відносин, усвідомлювали особливості власної взаємодії з іншими дітьми. У нас була можливість обговорити взаємини між дітьми, відштовхуючись від результатів роботи над колажем. Саме колаж допомагає їм отримати нові знання про особливості соціальної взаємодії, підвищити рівень комунікативних умінь.

Дана методика зарекомендувала себе як досить ефективна. Аналіз результатів анкетування, проведеного серед дітей притулку після роботи над колажами, засвідчив позитивні зрушення в їх поведінці, гармонізацію емоційної сфери, зниження тривожності, підвищення самооцінки, впевненості в собі. Діти відчували менше проблем з вибором партнерів для роботи, легше і більш охоче приступали до виконання роботи, майже припинилися спалахи агресії, підвищилась толерантність до сприйняття внеску іншої дитини в роботу. Загалом діти набули нового для себе досвіду спілкування і творчої взаємодії.

Підводячи підсумок, можна відзначити, що арт-терапевтичні техніки показали свою ефективність у корекції емоційних проблем і неадаптивних форм поведінки дітей-сиріт. Для отримання стійких результатів необхідно включати арт-терапевтичну роботу в комплекс психолого-педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості дітей.

Результати проекту:

– вдосконалено методичну систему організації дозвілля дітей-сиріт Вінницького комунального притулку «Добро» засобами арт-технології Round Robins;

– організовано виставку спільних творчих робіт (колажів, вишивок, в'язаних виробів) дітей-сиріт Вінницького комунального притулку «Добро» й учнів загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці;

– проведено круглий стіл з соціально-педагогічних проблем організації дозвілля дітей за участю студентів Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського, педагогів комунального притулку «Добро» та загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці;

– розроблено методичні рекомендації щодо використання арт-технології Round Robins у процесі організації дозвілля дітей;

– підготовлено статтю з проблем організації дозвілля дітей-сиріт засобами арт-технології Round Robins.

Ресурси проекту:

Кадрові: психолог Вінницького комунального притулку «Добро», класні керівники і соціальний педагог загальноосвітньої школи №11 м. Вінниці, викладачі кафедри педагогіки і студенти-волонтери Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.

Матеріальні: приміщення Вінницького комунального притулку «Добро», матеріали для створення колажів (картон, кольоровий папір, глянцеві журнали, газети, клаптики тканини, природні матеріали, нитки тощо).

Фінансові: кошти, зібрані студентами-волонтерами Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.

Інформаційні: мережа Інтернет, літературні джерела бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.